
T.C.
ZONGULDAK VALİLİĞİ
İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ
MÜZE MÜDÜRLÜĞÜ

KÜLTÜR ENVANTERİ
(ZONGULDAK MERKEZ VE İLÇELER)
2010

ISBN: 978-975-XXX-XXX-X

BU KÜLTÜR ENVANTERİ ZONGULDAK İL ÖZEL İDARESİNİN
KATKILARIYLA KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜNCE
BASILMIŞTIR.

ZONGULDAK MERKEZ VE İLÇELER KÜLTÜR ENVANTERİ

KOORDİNATÖRLER

.....

HAZIRLAYANLAR

.....

BİLGİ VE FOTOĞRAFLAR

.....

İLETİŞİM

.....

Basım Yeri

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	11
I. ZONGULDAK	13
Kentsel Sit Alanı Fotoğrafi Genel	19
Kentsel Sit Kouma	21

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

.....

İÇİNDEKİLER

KÜLTÜR ENVANTERİ

ZONGULDAK İL HARİTASI

KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARININ KORUNMASINA

İLİŞKİN MEVZUAT

KANUNLAR			
Sıra No	Kanunun Adı	Kanun No	Yayınlandığı Resmi Gazete Tarih ve Sayısı
1	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu	2863	23.07.1983 - 18113
2	Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun	5366	05.07.2005 - 25866
3	Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi (Gözden Geçirilmiş)'nin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun	4434	Kabul Tarihi: 05.08.1999
4	2010 Avrupa Kültür Başkenti Hakkında Kanun	5706	14.11.2007 - 26700
5	Boğaziçi Kanunu	2960	22.11.1983 - 18229
6	Çevre Kanunu	2872	11.08.1983 - 18132
7	İmar Kanunu	3194	09.05.1985 - 18749
8	Milli Parklar Kanunu	2873	11.08.1983 - 18132
9	Orman Kanunu	6831	08.09.1956 - 9402
ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER			
1	Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi	4434	
2	Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi	89/14165 (BKK)	22.07.1989 - 20229
3	Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme	2658	14.02.1983 - 17959
4	Silahlı Bir Çatışma Halinde Kültür Mallarının Korunmasına Dair Sözleşme	563	08.11.1965 - 12145
5	Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhraç ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi ve Yasaklanması İçin Alınacak Tedbirlerle İlgili Sözleşme	8/1768	26.01.1981 - 17232
6	Akdeniz'de Özel Koruma Alanlarına İlişkin Protokol	88/13151 (BKK)	23.10.1998 - 19968
7	Akdeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunmasına Ait Sözleşme	8/2067 (BKK)	12.06.1981 - 17368
8	Nesli Tehlikede Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme	4041	20.06.1996 - 22672
9	Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme	3958	17.05.1994 - 21937
10	Kuşların Himayesine Dair Milletlerarası Sözleşme	797	17.12.1966 - 12480
11	Milletlerarası Anıtlar Ve Sitler Konseyi Türkiye Milli Komitesi Yönetmeliği	4895	18.05.1974 - 14890
12	Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Doğal Yaşama Ortamlarının Korunması Sözleşmesi	84/7601	20.02.1984 - 18318
13	Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi	4177	27.12.1996 - 22860
14	Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi	5448	21.01.2006 - 26056

TÜZÜKLER			
1	Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Ait Eserlerden Faydalanma Usul ve Esasları Hakkında Tüzük	86/11038 (BKK)	16.10.1986 - 19253
YÖNETMELİKLER			
1	Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik	---	27.11.2005 - 26006
2	Askeri Müzeler Yönetmeliği		30.09.1984 - 18531
3	Define Arama Yönetmeliği	---	27.01.1984 - 18294
4	Etnografik Nitelikteki Taşınır Kültür Varlıkları Hakkında Yönetmelik	---	03.05.1988 - 19803
5	Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları, Proje Büroları İle Eğitim Birimlerinin Kuruluş, İzin, Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik	---	11.06.2005 - 25842
6	Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu ve Denetimi Hakkında Yönetmelik	---	23.03.2010 - 27530
7	Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Yurt Dışına Çıkarılması ve Yurda Sokulması Hakkında Yönetmelik	---	16.02.1984 - 18314
8	Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Yapı Esasları ve Denetimine Dair Yönetmelik	---	11.06.2005 - 25842
9	Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik	---	10.12.1987 - 19660
10	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu Kapsamındaki Kültür Varlıklarının Rölöve, Restorasyon, Restitüsyon Projeleri, Sokak Sağlıklaştırma, Çevre Düzenleme Projeleri ve Bunların Uygulamaları ile Değerlendirme, Muhafaza, Nakil İşleri ve Kazı Çalışmalarına İlişkin Mal ve Hizmet Alımlarına Dair Yönetmelik	---	18.06.2005 - 25849 (Değ.) 10.08.2009 - 27315
11	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Bölge Kurulları Çalışmaları İle Koruma Yüksek Kuruluna Yapılacak İtirazlara Dair Yönetmelik	---	12.01.2005 - 25698
12	Kültür ve Tabiat Varlıklarıyla İlgili Olarak Yapılacak Araştırma, Sondaj ve Kazılar Hakkında Yönetmelik	---	10.08.1984 - 18485
13	Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Yönetmelik	---	22.01.1984 - 18289
14	Tarihi ve Bedii Değeri Olan Taşınmaz Malların Kiraya Verilmesi Hakkında Yönetmelik	---	16.12.1984 - 18607
15	Tasarrufu Kısıtlanan Bina, Arsa ve Arazi Hakkında Yönetmelik	---	17.11.1986 - 19284
16	Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği	---	30.04.1990 - 1578 (Bakanlık Makamı Onayı)
17	Müzelerle Müzelerle Bağlı Birimlerde ve Örenyerlerindeki Kültür Varlıklarının Film ve Fotoğraflarının Çekilmesi Mülaj ve Kopyalarının Çıkarılması Hakkında Yönetmelik	---	26.01.1984 - 18293
18	Taşınır Kültür Varlığı Ticareti ve Bu Ticarete Ait İşyerleri İle Depoların Denetimi Hakkında Yönetmelik	---	11.01.1984 - 18278
19	Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Bulanlara, Haber Verenlere ve Yakalayan Kamu Görevlilerine Verilecek İkramiye İle İlgili Yönetmelik	---	11.08.1984 - 18486
20	Ulusal Müze Başkanlıklarının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Yönetmelik	---	11.11.2005 - 25990

21	Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği	---	14.12.2005 - 26023
22	Koruma Amaçlı İmar Planları ve Çevre Düzenleme Projelerinin Hazırlanması, Gösterimi, Uygulaması, Denetimi, Müelliflerine İlişkin Usul ve Esaslara Ait Yönetmelik	---	26.07.2005 - 25887
23	Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik	---	13.04.2005 - 25785
24	Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Yardım Sağlanmasına Dair Yönetmelik	---	15.07.2005 - 25876
25	Kültür Yatırım ve Girişimlerine Taşınmaz Kullanılması Hakkında Yönetmelik	---	20.10.2005 - 25972
26	Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tasnifi, Tescili ve Müzelerine Alınmaları Hakkında Yönetmelik	---	20.04.2009 - 27206
27	Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik	---	02.11.1985 - 18916
28	Sit Alanlarında Kalan Taşınmazların Hazine Taşınmazları ile Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik	---	22.05.2010 - 27588

KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINA

İLİŞKİN TANIMLAR

Korunacak Doğa ve Kültür Değerleri: Çok uzak geçmişten günümüze ulaşan seçkin dini yapılar (parthenon, pantheon), mezar anıtları (megalitler, piramitler, türbeler) ya da işlevsel binalar (tiyatrolar, arenalar, hamamlar) dünya mimari mirasının örnekleri olarak değerlendirilebilir. İlk kez 1976 yılında UNESCO tarafından kullanılan ve kültürel geleneklerle ilgili bütün maddi varlıkları tanımlamak için kullanılan "kültür varlığı" deyimini, ülkemizde 1983 yılında çıkarılan "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu" ile hukuksal karşılığını bulmuştur. Bu deyim, değişik uygarlıkların sanat anlayışı, bilim ve teknik düzeyi, sosyal yaşam hakkında somut veriler sağlayan ve korunmalarında kamu yararı görülen yapıları, yapıları ve eşyaları kapsamaktadır. Genel anlamda, korunması gereken doğal ve kültürel yapı/yapıtları ifade etmektedir.

Doğa Değerleri: Jeolojik dönemlere ya da tarih öncesi ve tarihi dönemlere ait olan, ender bulunan, özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında ya da su altında bulunan değerlerdir. Bu kapsama estetik ve bilimsel açıdan değer taşıyan jeolojik oluşumlar, bitki örtüsü, su ögesi, yabanıl yaşam yerleri, tarihsel korular, bahçeler, tek ağaçlar, doğal anıtlar, peri bacaları, kanyonlar, mağaralar, şelaleler, krater gölleri, asırlık çınarlar, selviler, fıstık çamu, okalipütis ve hurma gibi yetişkin ağaçlar ve ender bulunan ağaç türlerinden oluşan ormanlar girmektedir.

Taşınır Kültür Değerleri: Hayvan ve bitki fosilleri, tarihten önceki insan iskeletleri, çakmak taşından, volkan taşından, kemik ve madenden yapılan çeşitli aletler, silahlar, keramik, çini benzeri kap kacaklar, heykeller, kabartmalar, mimari süs parçaları, yazıtlar, tabletler, kesici, vurucu, koruyucu silahlar, figürinler, idoller, putlar, cam eşyalar, süs eşyaları, yüzük taşları, küpeler, iğneler, askular, mühürler, mühür baskıları, bilezikler, halhallar, maskeler, taçlar, diademler çeşitli malzeme üzerindeki yazılı ve yazısız belgeler, tartı araçları, sikkeler, damgalı-yazılı levhalar, yazmalı ve süslemeli kitaplar, minyatürler, sanat değeri taşıyan gravürler, yağlı boya, sulu boya tablolar, nişanlar, madalyalar, toprak, cam, ağaç, taş, kumaş ve benzeri günlük eşyalar ile bunları parçaları taşınır kültür değerlerini oluşturmaktadır.

Taşınmaz Kültür Değerleri: Tarihsel/kültürel önem taşıyan tek yapı ya da yapılar grubundan oluşan kültür değerleridir. Tarihi mağaralar, kaya sığınakları, kabartmalı ve yazıtlı kayalar, höyükler, Tümülüsler, ören yerleri, akropoller, nekropoller, surlar, burçlar, kaleler, mimari anıtlar, tiyatrolar, stadyumlar, hipodromlar, anfityatrolar, agoralar, kütüphaneler, resmi ve özel yapılar, tarihi yollar, köprüler, mesafe taşları, dikili taşlar, sunaklar, tersaneler, rıhtımlar, limanlar, su yolları, sarnıçlar, kuyular, saraylar, köşkler, yalılar, camiler, mescitler, çeşmeler, sebiller, imarethaneler, darphaneler, şifahaneler, muvakkithaneler, simkeşhaneler, medreseler, tekkeler, zaviyeler, mezarlıklar, türbeler, hazireler, sandukalar, lahitler, steller, kümbetler, türbeler, hanlar, hamamlar, sinagoglar, bazilikalar, kiliseler, tapınaklar, manastırlar, çeşitli bina toplulukları, sokaklar, duvar kalıntıları, dağınık yapı malzemeleri ve onları parçaları taşınmaz kültür değerleri (varlıkları) olarak adlandırılır.

Sit Alanı ve Arkeolojik Yerleşmeler: Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli uygarlıkların ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, önemli tarihi olayların gerçekleştiği yerler ve saptanmış doğal özellikleri ile korunması gerekli alanlardır. İnsanlığın varoluşundan günümüze kadar ulaşan eski uygarlıkların yer altında, yer üstünde ve su altındaki ürünlerini, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerini yansıtan her türlü kültür varlığının yer aldığı yerleşme ve alanlar arkeolojik sit alanı olarak tanımlanır. Sit alanı çeşitleri ve sahip olduğu öneme koşut olarak taşıdıkları dereceler şu şekildedir:

I. Derece arkeolojik sit: Korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak sit alanlarıdır.

II. Derece arkeolojik sit: Korunması gereken, ancak koruma ve kullanma koşulları koruma kurulları tarafından belirlenecek, korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak sit alanlarıdır.

III. Derece arkeolojik sit: Koruma - kullanma kararları doğrultusunda yeni düzenlemelere izin verilebilecek arkeolojik alanlardır.

I. Derece Doğal (Tabii) Sit: Bilimsel koruma açısından evrensel değeri olan, ilginç özellik ve güzelliklere sahip olması ve ender bulunması nedeniyle kamu yararı açısından mutlaka korunması gerekli olan, korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak alanlardır.

II. Derece Doğal (Tabii) Sit: Doğal yapının korunması ve geliştirilmesi yanında kamu yararı gözönüne alınarak kullanıma açılacak alanlardır. Bu alanlar turizme dayalı yapılaşmayı öngören arazilerdir.

III. Derece Doğal (Tabii) Sit: Doğal yapının korunması ve geliştirilmesi yolunda, yörenin potansiyeli ve kullanım özelliği de gözönünde tutularak konut kullanımına da açılacak alanlardır.

Kentsel sit alanı: Kentsel ve yöresel nitelikleri, mimari ve sanat tarihi açısından gösterdikleri fiziksel özellikleri ve bu özellikleri ile oluşan çevrenin dönemin sosyo ekonomik, sosyo kültürel yapılanmasına, yaşam biçimini yansıtarak bir arada bulunduran ve bu açılardan doku bütünlüğü gösteren alanlardır.

Tarihi sit alanı: Milli tarih ve askeri harp tarihi açısından önemli tarihi olayların cereyan ettiği ve doğal yapısıyla birlikte korunması gerekli alanlardır.

Karmaşık sit alanı: En az iki sit özelliğine sahip alanlardır.

Kırsal sit alanı: Yerleşme düzeni ve boyutları dokuyu oluşturan yapıların türü ve yapım tekniği ve malzemesiyle köy, bağ, yazlık niteliği taşıyan yerlerdir.

KÜÇÜK ARKEOLOJİ SÖZLÜĞÜ

Açık: Perdah, sıva, taş, mermer, metal ve keramik gibi çeşitli eserlerin pürüzlü yüzeylerini düzgünleştirme, parlatma.

Aglomera: Volkanik büyük parçalardan oluşmuş kayalara verilen ad. Bunlara volkanik breş de denir.

Agora: Pazar yeri. Eski Yunan, Roma şehirlerinde ticari, resmi, adli siyasi ve dini fonksiyonları olan, açık toplantı alanı. Roma'da buna forum adı da verilirdi.

Akropolis: Yukarı şehir. Eski Yunan'da şehrin en yüksek ve savunmaya en uygun yerinde kurulan iç kale.

Alçak Kabartma: Yüzünden çok az çıkıntı yapan kabartma biçimi. Yunanlılar metoplar, frizler ve sütun kaidelerinde kullanmışlardır. Romalılar ise alçak kabartmayı daha çok anıtlarda kullanmışlardır.

Alınlık: Eski Yunan ve Roma yapılarında semer dam çatının üçgen biçimli iki yan yüzü.

Amphitheatr: Eski Roma'da gladyatör gösterilerin, yabani hayvan kavgalarının ve "naumakhia" oyunlarının yapıldığı daire ya da oval planlı, etrafı basamaklı, oturma alanıyla çevrili yapı.

Amphora: İki kulplu, sivri dipli, uzun boyunlu, zarif gövdeli, şarap, zeytinyağı gibi sıvıları ve tahılı korumak ve taşımak için kullanılan pişmiş topraktan antik kap.

Anıt: Arkeolojik, tarihi, sanat tarihi, estetik ve etnografik önemi olan ve korunmaya değer bulunan büyük taşınmaz eser.

Antik: Yalnız Klasik Yunan ve Roma sanat eserleri için kullanılan bir sözcük.

Antika: Eski çağ uygarlıklarından kalma kültürel, sanatsal değer taşıyan ve taşınabilir eserler, eşyalar, buluntular.

Antikite: Antik Çağ. Eski Yunan ve Roma uygarlıklarının gelişip yayıldığı çağ. Yaklaşık olarak MÖ 6. yüzyıl ile MS 3. yüzyıl arasındaki dönemi kapsar.

Antiquarium: Hazine, hazine odası. Müzelerde çok değerli eserlerin, madeni süs eşyalarını sergilendiği bölüm.

Aquadukt: Antik Roma'da geliştirilen ve çok kullanılan, uzak mesafelerden su getirmek için yapılan kemerli su yolu.

Arena: Antik Roma'da amphitheatrların ortasında gösterilerin yapıldığı, zemini kum döşeli, elips biçimli alan. Arenaların dövuşçü girişi (sanivivoria) ve ölümlerin dışarı çıkartıldığı (mortalis) olmak üzere iki kapısı vardır.

Arkeografi: Karakalem, yağlıboya ve heykelle eski çağ sahnelerinin canlandırılması işi.

Arkeolog: Eski çağlardan günümüze kadar kalmış, toprak üstünde görülen ya da toprak altından kazılarak çıkarılan ya da su altından dalınarak yüzeye getirilen her çeşit eski eseri, uygarlık kalıntısını inceleyen, yazan ve yorumlayan uzman, bilim adamı.

Arkeoloji: Eski Yunan'da "arkhaios=eski" ve "logos=bilim" sözcüklerinden oluşur. Eski uygarlıkların maddi kalıntıları yoluyla inceleme.

Arkeometre: Eski eserlerin, uygarlık ürünlerinin doğabilimi yöntemiyle incelenmesi, ölçülmesi ve analiz edilerek yaşlandırılmasıdır. Arkeolojik buluntuların fiziksel ve kimyasal yöntemlerle, matematiksel modelleme, istatistiksel analiz ve bilgi edinme teknikleriyle değerlendirilmesi işlemi ve eylemidir.

Bazilika: Ortada geniş ve yüksek, yanlarda dar ve alçak birbirine paralel üç salondan oluşan Roma yapısı. Aydınlatma pencereleri orta mekanın üst kısmındadır. Bazilikanın içinde yargıcın oturması için

genellikle bir "tribuna" bulunur. Roma bazilikasının din dışı kamusal işlevi olan, yargılama işlerinin görüldüğü salonları olurdu.

Bezeme: Mimarlı yapıları ve çeşitli gereçleri süslemek, güzellik ve estetik değer katmak üzere yapılan çalışmaların bütünüdür.

Buluntu: Arkeolojik kazılar ve yüzey araştırmalarında bulunan ya da açığa çıkarılan her çeşit taşınır eski eşya; sikke, keramik, heykel, kabartma ve yapı elemanı. Sabit ve taşınmaz esere kalıntı adı verilir.

Cavea: Antik tiyatrolarda seyircilerin oturduğu basamaklı oturma alanı.

Cella: Antik Yunan ve Roma tapınağında kült heykelinin bulunduğu en kutsal bölüm.

Çanak-Çömlek: Kabaca biçimlenmiş topraktan yapılan her çeşit mutfak ve kullanım eşyasının genel adı. Tarih öncesi dönemde yapılmış keramik eşyanın toplu adı.

Dikilitaş: Bir kişiyi ya da olayı anımsatmak amacıyla dikilmiş kare daire, dikdörtgen planlı, tepeye doğru incelenerek bir başlık, piramit ya da heykelle sonlanan yüksek taş. Yekpare ya da örgülü yapılır. Daha çok Mısır'da görülmekle birlikte Romalılar'da da görülür. Dikilitaşlar güneş saati olarak da kullanılır.

Dor Düzeni: Antik mimarlıkta kullanılan düzenlerin en eskisi. MÖ 6. yüzyıldan itibaren kullanılan bu düzen önce ahşap mimariye, sonra taş mimariye uygulanmıştır.

Düzen: Antik mimarlıkta üslup adı da verilen, Dor, İon, Korinth, Kompozit gibi biçim kalıpları için kullanılan sözcük.

Eski Eser: Tarih öncesi ve tarihi dönemlere ait kültür, bilim, sanat ve dinle ilgili yer üstünde, yer altında ve su altında buluna taşınmaz ve taşınır bütün kültür varlıkları.

Eyvan: Üzeri tozla ya da düz çatıyla örtülü, üç yönü kapalı, bit önü açık olan mimari mekan.

Figürin: Çoğunlukla canlı varlıkları betimleyen, kolay taşınabilir nitelikte, ahşap, taş, pişmiş toprak, maden gibi çeşitli malzemeden yapılmış üç boyutlu küçük sanat eseri.

Forum: Antik Roma şehirlerinde pazar yeri, aynı zamanda resmi ve dini yapıların bulunduğu alan. Antik Yunan şehirlerinde ise Agora'nın karşılığıdır. Forumlar şehrin çekirdeğini oluşturur.

Fresk: Taze kireç sıva üzerine boyalarla uygulanan duvar resmi. Sıva boyayı emdiği için zamanla kazıya bile renkleri ve izleri kalır.

Gözyaşı Şişesi: Yunan, Helenistik ve Roma çağlarında, mezarlara ölünün yanına bırakılan, içinde ağlayıcıların gözyaşı bulunan küçük cam ve pişmiş toprak kaplar.

Güneş Kursu: Bazı eski uygarlıklarda görülen, güneşi simgelediği varsayılan süsleme motifi ya da alem olarak da kullanılabilen daire biçimli bir öge. En güzel örnekleri Alacahöyük kral mezarlarında bulunan güneş kurslarının, bir sopanın ucuna takıldığı ve rahipler tarafından dinsel törenlerde kullanıldığı sanılmaktadır.

Harabe: Ören. Eski uygarlık, eski kent ve yapı yıkıntısı.

Heykel: Taş, maden, ağaç, kil ve alçı beton, plastik gibi malzemelerden yapılan, canlıları anlatan ya da soyut biçimleri yansıtan üç boyutlu eser. İlk çağlardan bu yana çeşitli uygarlıklarda görülen heykel, önce dinsel amaçlı, insan gibi düşünülmüş tanrı ve tanrıça heykelleridir. Sonraları da kralların, kahramanların, din ve devlet adamların heykelleri yapılmıştır. Önceleri mimariden ayrı bir bütün olarak doğan ve gelişen

heykel, bir yapı bünyesinde ona uygun ve bütünleşmiş bir öge olarak da kullanılmıştır.

Hiyeroglif: Resim ve şekillerden meydana gelen yazılar sisteminin genel adıdır. Özellikle Mısır, Hitit ve Meksika uygarlıklarında kullanılmıştır.

Hipodrom: Yunanca "hippos=at" ve "dromos=yol" sözcüklerinden oluşan, koşu yolu, at meydanı anlamında kullanılan sözcük. Antik Yunan'da atlı araba yarışlarının yapıldığı, çevresinde oturma kademeleri bulunan, bir ucu oval biten, diğer ucu açık olan uzun alanlara verilen ad.

Hipoje: Eski Mezopotamya, Mısır, Phryg, Yunan, Etrüsk ve Roma uygarlıklarında görülen yeraltı mezarı, kaya mezarı. Bazı hipojeler, toprağa ya da kayaya oyulmuş oda, bazıları da taşocağı ya da tümülüs yığını altında bulunan kubbeli, kemerli, dromoslu oda biçimindedir.

Horasan Harcı: Kum, kiremit tozu, sönmüş kireç, kömür cürufunu su ile karıştırarak yapılan inşaat harcı. Antik Roma'dan beri kullanılan sağlam bir inşaat malzemesidir. Hamamlar, su hazneleri ve bina kubbeleri gibi suyla ilişkili yapılar özellikle horasanla örülmüştür.

Höyük: İnsanın toprağa yerleştiği Neolitik Çağ'dan bu yana üst üste gelen köy, kasaba ve şehir kalıntılarından oluşan yapay yükselti, tepe. Bu oluşumların ana nedeni, yerleşme yapılarının taş, kerpiç ve toprak gibi temel malzemeden yapılmasıdır. Yıkılan her yapı katmanı yerinde hafif bir yükselmeye neden olur. Yağmur ve rüzgar miktarı bunu hızla taşıyıp dağıtmaya yetmeyince, yerinde yığarak düzleşmeye, tabakalaşmaya ve örtünmeye yol açar. Yüzlerce, binlerce yıl arayla yapılar, yıkıla ayrı yerleşim ve uygarlık tabakaları halinde 20-30 m'ye kadar yükselir. Çapları ise 100-500 m arasında değişir. Höyükler düzlük yerlerde, su ve yol kenarlarında bulur. Tümülüsler yapay olarak taş, toprak taşınarak bir defada yığılırken, höyükler binlerce yılda oluşmaktadır. Tümülüsler bir tepe üzerinde yığılırken, höyükler düzlüklerde bulur.

İkon: Hristiyanlıkta, çoğunlukla kilise ve evlerde bulunan kutsal Hz.İsa, Meryem ve aziz tasvirleri. Çoğunlukla çam, ıhlamur ağacı olmak üzere ahşap üzerine yapılmışlardır.

İon Düzeni: Antik mimarlıkta kullanılan düzenlerden biri. MÖ 6. yüzyıldan itibaren Anadolu'nun batı ve güneybatı kıyılarında yaratılmıştır. İon düzeninde sütun kaidesi genellikle iki tiptedir. Birincisi, Anadolu İon tipi sütun kaidesi, Plinthos üzerinde spira ve bir torus sıralamasından oluşur. Diğeri olan Attika İon kaidesinde ise, iki torus arasında bir bir trokhilos ile biçimlenir. Ana öge değişmemekle birlikte, zamanla ve yörelere göre kaidelerde farklılıklar olmaktadır. İon sütunu, Dor sütununa oranla daha ince ve yüksek olup, entasis yoktur. Sütun gövdesi monolit ya da kasnaklardan oluşur. Gövdedeki yivler, aralarında ince şeritler bırakırlar. İon başlığının başlıca özelliği iki yandaki volütlerdir.

Kabartma: Taş, ahşap, alçı, kil gibi işlenebilir yüzeylerde oyuk ve kabarık süsler oluşturmak suretiyle yapılan eser. Alçak ve yüksek kabartma diye ikilde yapılmaktadır. Bunlara rölyef de denir.

Kaide: Taşıyıcı bir yapı ögesinin, bir anıtın, bir heykelin üzerine oturduğu ayaklık.

Kandil: İçine yağ konarak bir fitil yardımıyla yakılan eski aydınlatma aracı. Antik kandiller taş, toprak ve bronzdan yapılırdı. Kandiller genellikle bir kulp, bir fitillik ve yağ konan bir haznedan oluşur.

Kaya Mezarı: Kayaya oyulmuş bir ya da birden fazla odadan oluşan mezar yapısı. Anadolu'da Phryglerle başlayan bu mezar geleneği Lydia, Yunan, Helenistik ve Roma çağlarında çok yaygınlaşmıştır.

Kazı: Arkeolojik bir araştırma yapmak amacıyla eski, yerleşme alanlarında, Tümülüs gibi anıt mezarlarda ya da nekropol gibi mezarlıklarda kazı yoluyla eski uygarlıkları açığa çıkarma, buralarda bulunan buluntuları, eserleri bulup yorumlama işi, eylemi.

Kemer: Bir açıklığı örtmek ya da bir engeli aşmak için kullanılan yapısal öge.

Keramik: Ana madde kilin, mika, feldspat, kaolin, kuvars kumu, kaolinit ve benzerlerinin çeşitli oranlarda karışımıyla oluşan, elde, kalıpta ya da tornada biçimlendirilen, fırında pişirilerek sertleştirilen, yüzeyleri sırlanan, parlatılan ya da boyayla süslenen her türlü pişmiş toprak eşyaya verilen ad. Keramik işleri toprak, çini ve porselen olmak üzere üç sınıfa ayrılır. Keramikleri perdahlamak üzere çamur kalemleri, ucu toparlak, kaşık biçimli ahşap aletler kullanılmıştır.

Kerpiç: Çamuruna saman karıştırılarak kalıba dökülmüş ve güneşte kurutulmuş, pişmemiş iri tuğla. Prehistorik çağlardan beri kullanılan en temel inşaat malzemesidir.

Kitabe: Yazıt. Bir yapının, bir olayın, bir heykelin tarihini, yaptırınını, kimin için, ne için yapıldığını belirten ve yapının, kayanın, kaidenin üzerine yazılan, payeler, steller üzerinde ve benzeri yerlerde görülen metin.,

Klasik Arkeoloji: Arkaik, Antik Yunan, Helenistik ve Roma arkeolojisi.

Konservasyon: Yıpranan eserleri koruma işlemi. Her çeşit mimari ve taşınır sanat eseri, kazılarda açığa çıkan kalıntı ve buluntuların onarımı, bakımı, korunması ve bozulmalarını durdurulması işlemi.

Korinth Düzeni: Antik mimarlıkta 5. yüzyılda başlamış, 4. yüzyılda Dor ve İon düzenleriyle birlikte kullanılan mimari düzen. Korinth düzeni, sütun başlığı ve geisoun dışında diğer öğelerini İon düzeninden almıştır. Bu düzende yapılan mimari eserlerin her yanı süsleme ile donatılmıştır.

Lahit: Eski çağlarda içine ölümlerin yerleştirildiği pişmiş toprak, taş, mermer ve ağaçtan yapılmış, çoğunlukla süslü ve yazılı özel sanduka.

Mausoleium: Batı dillerinde ve bizde mozole olarak ve anıtmezar anlamında kullanılan bu sözcük, aslında antik çağ anıt mezarlarına verilen addır. MÖ 4. yüzyılda, Karya Kralı Mausolos ve karısı II.Artemisa için Halikarnasos (Bodrum)'da yapılan ve dünyayı yedi harikasından bir sayılan anıtmezarın adıdır. Bu anıtın parçaları 19. yüzyılda İngilizler tarafından toplanmış ve halen İngiltere'de British Museum'da sergilenmektedir.

Megaron: Erken Tunç Çağı'nda ortaya çıktığı bilinen, dikdörtgen ya da kare planlı bir iç mekan ile bir ön dehlize sahip, ikisi arasında bir kapının yer aldığı ocak bulunan, tavanı bir ahşap çatıyla örtülü yapı tipi. Megaron, antik Yunan tapınağının ön tipini oluşturmaktadır.

Mitoloji: Yunanca "mythos=masal, söylence" ile "logos=söz, bilgi" sözcüklerinden oluşur. Çok tanrılı dinlerde tanrı ve yarı tanrıların yaşantılarını, insanlarla ilişkilerini, kahramanlar ve efsanevi yaratıklar hakkındaki öyküleri toplayan, işleyen, anlatan, yorumlayan alanın adıdır. Yunan ve Roma sanatçıları mitolojiden esinlenerek pek çok sanat eseri yaratmıştır. Arkeolojiyi anlamak ve yorumlamak için sıkça mitolojiden yararlanılmaktadır.

Mozaik: Çeşitli renklerde taşların, camların, pişmiş toprak parçalarının yanyana getirilerek, özel bir harçla yapıştırılmasıyla oluşturulan döşeme ve duvar kaplaması şeklindeki döşeme. Mozaik tekniğinin ilk olarak Mezopotamya'da kullanıldığı görülmüşse de, antik Yunan ve Roma'da yaygınlaşmıştır. Özellikle Roma ve Bizans mimarisinde en üst aşamasına ulaşmıştır.

Mühür: Üzerinde yazı ve resim bulunan madenlerden, değerli, taşlardan ya da ağaçlardan yapılan, imza yerine de kullanılan damga. Mühür basmak için kullanılan malzeme mühür mumu ve kağıttır. Mezopotamya, Babil, Asur ve Hititlerin damga ve silindir biçimli kral, kraliçe, tüccar ve vatandaş mühürleri, Mısırlıların ise böcek biçimli mühürleri ünlüdür.

Müze: Geçmiş çağların, dönemlerin, insanların sanatsal, tarihsel, bilimsel kültürel, kısacası uygarlık ürünlerini derleyen, koruyan ve bunlardan koleksiyonlar oluşturarak depolayan ve sergileyen, halka açık resmi ya da özel sanat, bilim ve kültür kuruluşlarına verilen addır.

Nekropolis: Yunanca "ölüler şehri" anlamına gelmektedir. Prehistorik çağlardan önce ev içine, şehir içine gömme başlamış, sonradan şehir dışına taşınmıştır.

Numismatik: Eski para, sikke anlamına gelen Yunanca "nomisma", Latince "numisma" sözcüklerinde türemiş sikke işleri bilimi. Bu alanla uğraşan, yazan, yorumlayan uzmanlara numizmat adı verilir.

Ören: Tarihsel ve arkeolojik değer taşıyan, eski uygarlıkların, yerleşmelerin kalıntılarının bulunduğu yer. Harabe.

Pantheon: Antik Yunan ve Roma mimarlıklarında tanrıların hepsine birden adanmış tapınakların adı.

Podium: Tapınak, lahit, heykel ve sütunların üzerine oturtulduğu yüksek, sabit kaide. Roma amfityatrolarında arenanın çevresini dolanan yüksek platform.

Polis: Antik Yunan'da polis hem şehir hem de devlet anlamına gelmektedir. Polis, çevre köyleri içine alan, çoğunlukla doğal sınırlara (akarsu, dağ, vb.) dayanan siyasi bir topluluk, bir şehir devletiydi.

Prehistorik: Diptarih. Tarih öncesi çağlar anlamında kullanılan bu sözcük, başlangıçtan MÖ 2500 yıllarına kadar geçen süreci ifade eder.

Protohistorik: Ön tarih süreci anlamında kullanılır ve MÖ 2500-1750 yılları arasındaki dönemi ifade eder.

Rekonstrüksiyon: Bir yapının, bir yapının kalan kalıntı ve bölümlerinin diğer belgeler yardımıyla eski biçiminin belirlenmesiyle yeniden yapımı işlemi.

Restitüsyon: Tamamen ya da kısmen yok olmuş bir yapının kalıntılarının rölovesine kendisi yoksa kaynaklara dayanılarak yeniden çizilmesi işlemi.

Restorasyon: Bir yapının, bir yapının yıkılan, harap olan bölümlerinin daha fazla tahrip olmasını önlemek için aslına uygun biçimde, belirli ilkeler içinde onarılması işlemi.

Rölöve: Bir mimari yapıyı yerinde yapılan ölçümlerle plan, kesit ve görünüşü ile ayrıntılı çizimlerinin yapılması.

Sikke: Eski para. Bir değişim aracı, ticaret metaı. İlk sikke MÖ 7. yüzyılda Lydialılar tarafından kullanılmıştır.

Site: Doğadan oluşmuş ya da insan eliyle yapılmış, korunması gerekli, özel bir fiziksel özelliğe sahip, bir bütün meydana getiren kentsel, kırsal, arkeolojik çevre parçası.

Sondaj: Arkeolojik araştırma ve kazı yapılan bir alanda, alttaki yerleşme tabakalarını saptamak ve incelemek amacıyla dar bir alanda yapılan derin kazı.

Sur: Bir yerleşme alanını, bir şehri kuşatan savunma duvarı. Surların şekli topografyaya göre değişiklik gösterir. Ovalarda kurulan surlar yalnız beldeyi çevirirken, tepelere kurulan surlar arazinin sağladığı savunma olanakları çerçevesinde inşa edilirdi. Surların en önemli üç öğesi, duvarlar, kuleler ve kapılardır.

Sütun: Kare, daire, çokgen kesitli, çoğunlukla yekpare ya da parçalı taş, mermer gibi malzemedan yapılan yüzey taşıyıcı öğe. Biçimlerine ve üsluplarına göre adlar alırlar. Bölümleri, sütun gövdesi, sütun başlığı, sütun kaidesi, sütun kasnağı, sütun ölçü çapı ve sütun aralığı olarak anılır.

Tablet: Kağıdın kullanılmadığı dönemde, çivi yazılı, pişmiş topraktan yapılan çeşitli biçim ve büyüklükte

belgelere verilen ad. Eski Mezopotamya, Asur ve Hitit uygarlıklarına ait çok sayıda örnekleri bulunmuş ve okunmuştur.

Tapınak: Prehistorik Çağlardan bu yana tanrının evi olarak yorumlanıp, içinde tanrı simgesi, heykelinin korunması amaçlanarak inşa edilen dinsel bir yapı tipi. Megaron ev planı tapınakların öncüsü sayılmaktadır.

Tiyatro: Oyunların sahnelenmesi ve gösterimi için yapılmış olan yapı. Tiyatro 4. yüzyılda dinsel amaçlı olarak Yunanistan'da ortaya çıkmıştır. Yunan tiyatrosu bir yamaca inşa edilirdi. Yapıya girişi yandaki paradoslar sağlardı. Oturma alanını yarım daireden büyük bir duvar çevirirdi. Oturma basamakları arasında kalan bölüme "kerkides", oturma alanına ise "cavea" denirdi.

Tümülüs: Bir yer altı mezar odasının üzerini örten toprak, taş, çakıl yığınyından oluşan yapay tepe. Anadolu'da Phrygler'de, Lydia'da, Yunan, Helenistik ve Romalılar'da Tümülüslere sıkça rastlanılmaktadır.

Yazıt: Bir yapının, bir eserin, bir heykelin tarihinin, yapıtlarını, kim için yapıldığını belirten, yapının üzerine ya da heykelin kaidesine yerleştirilen yazı metni.

ZONGULDAK

ZONGULDAK KENTİNİN TARİHÇESİ

Kısa bir zamanda şehir merkezi haline gelen Zonguldak'ın tarihi, yörenin tarihinden çok çok yenidir. Şehrin oluşumu, bu havalideki kömür madeninin işletilmesiyle başlamıştır.

Madenlerin faaliyete geçmesiyle havzaya yerli ve yabancı sermaye girişi başlamıştır. Bu suretle kömür ocakları, birbiri ardına açıldıkça baş gösteren ekonomik ve sosyal koşullar, maden ocaklarının açıldığı bu sahada yeni bir yerleşim birimi meydana getirmiştir. 1896 yılına kadar yapılan yazışmalarda Zonguldak, Ereğli livasına bağlı "Zonguldak nam mevki" olarak anılmıştır.

1893'de Zonguldak limanı mendireğinin inşası ile faaliyet sahası daha da genişleyen Zonguldak mevkinin nüfusu ve bina sayısı hızla çoğaldığından, tarihi Zonguldak'a oranla çok eski olan Gaca Köyü, konumunu muhafaza ederken, Elvan Köyü'nün mahallesi olan Zonguldak mevki 1899 yılında kaza olmuştur. Zonguldak 1920 yılına kadar kaza teşkilatı olarak yönetilmiştir. Ancak maden cevherinin üretimi ve satışı arttıkça, daha doğrusu ekonomik koşullara şartlara paralel olarak şehirde nüfus ve yapı adedi de arttığından, Zonguldak, 1 Haziran 1920 tarihinde kaza sınıfından çıkarılarak mutasarrıflık (ilçe) sınıfına alınmıştır.

Kurtuluş Savaşı ve sonrasında kurulan Cumhuriyet'le birlikte havza hak ettiği önemi görmüş ve Zonguldak 1 Nisan 1924 tarihinde Cumhuriyet sonrası kurulan ilk il olmuştur.

YÖRENİN TARİHİ

Frigler Dönemi

İÖ 1200 yılında ağırlığını Frig oymaklarının oluşturduğu Ege göç kavimleri, Trakya üzerinden İç Anadolu'ya yayıldılar. Bu kavimlerden Bythin, Mariandyn ve Migdonlar Zonguldak yöresine yerleşerek bölgenin bilinen ilk halkını oluşturdular. Frigler ve diğer oymaklar, birkaç yüzyıl boyunca siyasal bir örgüt yapısı oluşturamamakla birlikte, Zonguldak'ın güneyine düşen yörelerde maden işletmeciliği ve el sanatlarında önemli bir gelişme elde ettiler. Daha sonraları (İÖ 676) Kafkaslardan kalkıp, Anadolu'ya giren Kimmer beyleri, Frigya'yı ardi ardına düzenledikleri seferler sonucunda ortadan kaldırdılar. Kimmerler daha sonraları Lidyalılar ve Asurlularla yaptıkları savaşlar sonucunda zayıf düştüler. İran'dan gelen Med devleti ile yaptıkları savaşlar sonucunda da tutunamayarak Anadolu'yu terk ettiler.

Kolonileştirme Dönemi

Kimmerlerin yöreyi terk etmesinden sonra Lidya Devleti kuzeye doğru genişleyerek, İÖ VI. yüzyılda Zonguldak yöresinde bir üstünlük sağladı. Yine aynı yıllarda, Batı Anadolu kıyılarında yaşayan Megaralılar ve Boityalılar Zonguldak yörelerine geldiler. Karadeniz kıyılarından getirdikleri malları boşaltabilecekleri küçük ticari iskeleler kurmaya yöneldiler. Bunlar arasında Filyos, Amasra, Ereğli gibi koloniler vardı. Persler, Zonguldak'taki Lidya egemenliğine İÖ 546'da son verdi.

Persler Dönemi

213 yıl boyunca Persler Anadolu'nun tümüne egemen olmalarına karşın, koloni kentlerin yönetimine fazla karışmadılar. Ancak bu kentlerin yönetimine "Tiran" adı verilen kendi yandaşlarını getirmeye çalıştılar. İÖ 334'te Anadolu'ya geçen Makedonya Kralı İskender, Bronikos (Biga) Çayı yakınlarında Pers ordusunu yenince, Pers üstünlüğü de bu yörede sona erdi.

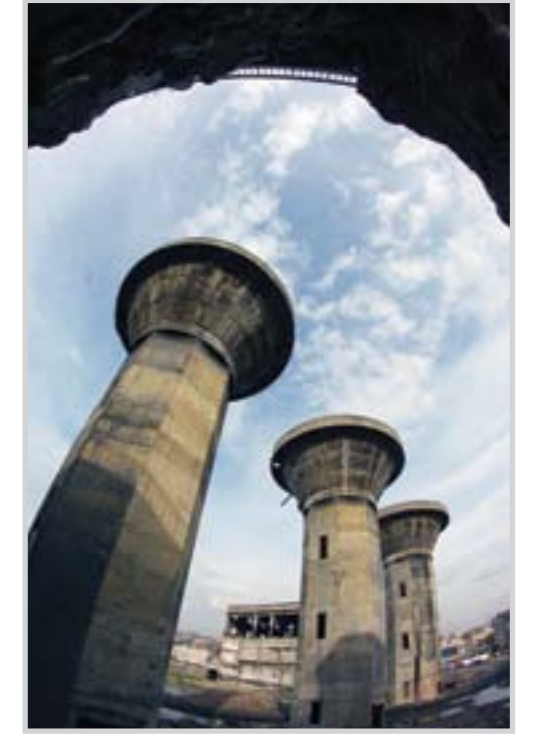
İskender ve Bitinya Krallığı

İskender, bölgeyi Makedonyalı subayların yönetimine bıraktı. İskender'in subaylarından Kalas, yörede bir baskı oluşturmaya çalıştı. Fakat Bythinialı önder Bas'ın direnişi karşısında yenildi. İÖ 326'da Romalılar, İÖ 85'de Bythinia'ya girerek İzmit'i yağmaladılar. Bythinia Kralı, Roma hegemonyasını tanımak zorunda kaldı. İÖ 70 yılında ise Romalılar, Ereğli'den Samsun'a kadar Karadeniz kıyılarını ele geçirdi. Dolayısıyla Zonguldak bölgesi, Roma'nın Ön Asya vilayeti oldu.

Romalılar Dönemi

İÖ 70'te Romalılar Herakleia ve çevresini ele geçirdiler. Herakleia yağmalandı. Kentin agorasındaki altın Herakles heykeli Roma'ya götürüldü.

(Amasya) anayoluna bağlandı. Bu kentler, kimi kalıntıları günümüze ulaşan tapınak, tiyatro, su kemeri, antrepa, bazilika, çeşme, vb. yapılarla genişletildi.

Hıristiyanlık öncesinde yörede başta Zeus Strategos olmak üzere birçok tanrı ve tanrıçaya tapılmaktaydı. Deniz tanrısı Poseidon da büyük saygı görmekteydi. Amastris'te Poseidon'a adanmış bir tapınak vardı. Herakleia ve Amastris sikkelerinde Poseidon betimleri görülür. Amastris'te Mısır Tanrıları Pis, Serapis, Apis'in tapınakları ve sunakları vardı. Ayrıca, Amastris'te Mısır kökenli kutsal lotus fidanı bulunuyordu.

Hıristiyan söylencesine göre, Karadeniz kıyılarında Hıristiyanlığı Havari Anderas yaymıştır. Hıristiyanların baskı altında tutulduğu dönemde Herakleia'da Ayazma Deresi Vadisi'ndeki mağaralar (Cehennemagzı Mağaraları) kilise olarak kullanılmıştır. Kâhinler Mağarası adıyla bilinen en büyük mağarada Hıristiyanlıkla ilgili frenk izleri, gömütler bulunmaktadır. Söylenceye göre, Amastris'teki fanusu balta ile parçaladığı için putpe-restlerce öldürülen Hyakinthas, sonraları kentin yerel azizi sayılmıştır.

Bizans Dönemi

395'te ikiye ayrılan Roma'nın doğu kısmında kalan bölge (Bizans), VII.yüzyılda Opsikian Teması sınırları içinde yer aldı. Bizans Döneminde Herakleia, Tieion, Amastris, İmparatorluğun doğudaki merkezi Trapezus yolu üstünde önemli uğraklardı. Başlangıçta birer metropolitlik olan Herakleia ve Amastris, İmparator Justinianas döneminde piskoposluk düzeyine indirildi. Bu kentler, bir iç deniz olan Karadeniz kıyısında bulunmaları ve art bölgelerinin sınırlılığı yüzünden eski görkemlerini günden güne yitirdiler.

VIII.yüzyıl sonlarında Müslüman Arapların bir akını çevreyi sarstı. IX. yüzyıl ortalarında Rus korsanlar kıyı kentlerini yağmalamaya başladılar. Bu akınlardan birinde Amastris tümüyle yakılıp yıkıldı. Bu yıkımdan sonra surların dışındaki asıl kent terk edildi.

Türklerin Anadolu'da yayılmaya başladığı dönemde, Zonguldak çevresinin eski kentleri küçük birer kasaba-kale görünümündeydi. XIII. yüzyıl sonlarında Cenevizliler Herakleia ve Amastris'e yerleşerek ticaret merkezleri kurduklar, bir süre sonra da bu kentlerin yönetimini ele geçirdiler. Timur'a giderken Amastris'e uğ-

Roma döneminde yazan coğrafyacı Strabon, Herakleia'dan "iyi limanları olan bir kent" olarak söz eder. Bir yarımada kstağındaki Amastris'in iki yanında limanlar vardır. En iyi şimşir ağacı türü en çok Amastris toprağında, özellikle Kytaron (Gideros) dolaylarında yetişir. Romalılar kıyı kentlerini birer liman ve savunma noktaları oldukları için onardılar, Herakleia, Teion, Amastris, ikincil yollarla Nikomedia (İzmit) - Amasia

rayan İspanyol elçisi Clavija, kale dışındaki asıl kentin bir yıkıntılık olduğunu yazmaktadır. Bu, Cenevizlilerin yalnızca limandan yararlandıklarını göstermektedir. Kalede, Cenevizlilerin onarımlarını belirten Ceneviz devletinin ya da tanınmış ailelerin armaları, kazınmış taşlar bulunmaktadır.

Anadolu Selçuklu Dönemi

XI. yüzyıl sonunda Anadolu'nun geleceğine Türkler hakim olmaya başlarken, Zonguldak havalisindeki eski şehirler küçük birer kale-kasaba

görünümünde bulunuyorlardı. Bu yıllarda Bizans idaresinin zayıflaması bu bölgede güvenlikten eser bırakmamıştır. Bizans'ın resmi memurları olan Dukkanlar, halkı haraca bağladıkları ve limanlara uğrayan yelkenlileri soydukları için iskeleler deniz ticaretindeki önemlerini yitirmiş durumdaydılar. Kıyı içi bölge ticaretinde karakol görevi yapan kale ve şatolar, çetelerin ellerine geçmiştir.

Bu kargaşa yıllarında Zonguldak havalisinde görünen ilk Türk Komutanı Emir Karatekin oldu. Bu cesur Türk komutanı, 1084'te Ulus, Bartın ve Devrek topraklarını ele geçirdi. Daha sonra kıyıya yönelen Emir Karatekin Zonguldak yöresini bütünüyle zaptetti. 1085'te de Sinop'u aldı. Ancak, yörenin Türklerin elinde kalması uzun sürmedi. Büyük Selçuklular ile Anadolu Selçukluları arasındaki çekişme sebebiyle 1086'da tekrar Zonguldak ve havalisi Bizanslıların eline geçti.

1092 sonlarında I.Kılıç Arslan'ın başa geçmesiyle toparlanan Anadolu Selçuklularını, Haçlı Seferleri ve 1107'de I.Kılıç Arslan'ın ölümüyle çıkan taht kavgaları güçsüz bırakmıştır. Dolayısıyla Anadolu Selçukluları Zonguldak yöresinden uzak kalmışlardır. Onların bu durumundan faydalanan Danişmendliler, Karadeniz kıyılarını zaptederek Ereğli'ye kadar ilerlemelerine karşın yörenin tümünü elde edememiştir. II.Kılıç Arslan'ın 1155'te tahta geçmesiyle yeniden güçlenen Anadolu Selçukluları, 1176'da Bizans ordusunu ağır bir yenilgiye uğrattı, 1178'de Danişmendliler devletini ortadan kaldırdılar. Ancak bu başarılarına rağmen Zonguldak ve havalisini ellerine geçiremediler. Zira, II.Kılıç Arslan'ın ölümü sonrasında çıkan taht kavgaları Selçukluların Bizans topraklarına seferler yapmalarını engelledi.

IV. Haçlı Seferi esnasında Latinler, 1204'te Konstantinapolis'i ele geçirerek bir Latin imparatorluğu kurdular. Bu yüzden Haçlılardan kaçan Bizanslılar, Trabzon-Rum ve İznik-Bizans imparatorluklarını meydana getirdiler. Kısa zaman içinde sınırlarını genişleten Trabzon Rumları, İznik Bizanslılarına yenilince Zonguldak yöresi İznik Bizans İmparatorluğuna bağlandı. 1261'de Latinlerin Avrupa içlerine doğru dönmeleri üzerine, yeniden Konstantinapolis'e dönen Bizanslılar, ülke birliğini sağladılar. Bizanslılar da kendileriyle iyi ilişkiler içerisinde bulunan Ceneviz'e Zonguldak yöresindeki iskelelerden

ticari amaçla yararlanma hakkı tanıdı.

XIII. yüzyıl sonlarında, iç kısımların Türkler, kıyıların ise Cenovalı gemicilerce kontrol alınması üzerine yöre topraklarında Bizans hakimiyeti son buldu. Eflani, Devrek, Bartın, Safranbolu, Ulus ve şimdiki Karabük toprakları, 1335'te bağımsızlığını elde eden Candaroğulları Beyliği'nin sınırları içine girdi.

Osmanlı Dönemi

Padişah I.Murat'ın bölge topraklarını Osmanlı sınırlarına katmak istemesine halk karşı çıkar ve Candaroğulları Beyliği yanında yer alır. Osmanlılar da 1380 yılında Cenevizlilerle anlaşarak Karadeniz Ereğli'yi satın alır. 1392'de Yıldırım Beyazıt, Zonguldak bölgesini Osmanlı topraklarına katar, ama 1402 Ankara Savaşında Timur'a yenilince alınan topraklar tekrar Candaroğulları Beyliği'nde kalır. Padişah Çelebi Mehmet, ülke bütünlü-

ğünü sağlama politikaları çerçevesinde, Zonguldak'ın güney kesimini 1417'de Osmanlılara katarken, kıyı şeridindeki iskelelerde ticari yaşam yine Cenevizlilerin elindedir. 1460 yılında Fatih Sultan Mehmet Amasra'yı alır. Candaroğulları Beyliği'ne son verir ve yöredeki Hıristiyan azınlıklar İstanbul'a yerleşmek zorunda kalır. Osmanlı Devleti'nin ilgisini çekmeyen Zonguldak ve yöresi önce 1654 yılında Kazak korsanlarca, sonra da korsanlara karşı halkı korumak amacıyla gelen yeniçerilerce yağmalanır. Ekonomik ve ticari önemini yitiren bölgeye devlet sahip çıkmayınca eşkıyalar ve ayanların baskısı halkı göçe zorlar. Taşkömürünün 1829'da bulunmasıyla tekrar önem kazanan bölge 1882 yılından sonra yabancı sermayenin ilgi merkezi olur. Taşkömürü havzasındaki üretim ocakları İngiliz, Fransız, Alman, Belçika, Rus, Yunan ve yerli şirketlerce çalıştırılır. Yöredeki şirketlerinin haklarını korumak, kömür üretimini artırmak bahanesiyle Fransız askerler 08.03.1919'da Zonguldak'ı, 08.06.1919'da da Kdz. Ereğli'yi işgal eder. Var olan Müdafai Hukuk Cemiyetlerinin oluşturduğu milis güçleriyle Fransızlar 18.06.1920'de Ereğli'den, 21.06.1920'de de Zonguldak'tan çekilmek zorunda kalır.

Alemdar Olayı

Alemdar, 1898'de Danimarka'da yapılmış 300 tonluk kurtarma gemisidir. Gemiye I.Dünya Savaşı'nda el konularak, deniz yolları emrine verilmiştir. Gemi itilaf donanmasının kontrolünde her an göreve hazır Kuruçeşme'de bekletilmektedir. İstanbul'da demirlemiş durumda bulunan Alemdar gemisinin Karadeniz'e kaçırılması planlandı. Gemi, 23 Ocak

1921' gecesi gizlice Karadeniz'e açıldı ve ertesi sabah Ereğli'ye geldi. Muhittin Paşa'nın Ankara ile görüşmesi üzerine, geminin Trabzon limanına gitmesi emri verildi. Bu gelişmeleri duyan Fransızlar gemiye el koyarak İstanbul'a geri götürmek istediler. Kuvayı Milliye'nin gemi içinden ve dışından yaptığı mücadelelerle Alemdar gemisi kurtarıldı. Bu olay tarihte Alemdar Olayı olarak geçti. 1921 yılı Haziran ayında, Fransız temsilcileri (Franklin Bauillan) ve Mustafa Kemal arasında başlayan Ankara Anlaşması'nın görüşmeleri sürerken, Osmanlı Bandıralı Giresun Vapuru ile 21 Haziran 1921 tarihinde Fransız işgal kuvvetleri, 2 yıl, 3 ay, 12 gün sonra Zonguldak'ı terk etmişlerdir. Bu süreçte Fransızlar silahlı bir mücadele ile karşılaşmamışlardır.

Cumhuriyet Dönemi

14 Mayıs 1920'de müstakil mutasarrıflık olan Zonguldak Merkez, Bartın, Hamidiye (Devrek), Ereğli kazalarından oluşmuştur. Kuruluşları, Cumhuriyetin ilanından (29 Ekim 1923) sonra olan, illerin ilki Zonguldak'tır. 1 Nisan 1924'te teşkil edilen Zonguldak Vilayetine, 1927'de Safranbolu kazası da bağlandı. Sonraki yıllarda ilin bazı kasabaları da birer ilçe merkezi olarak teşkilatlandırıldı.

Çaycuma, Devrek'in bir nahiyesi iken, 1944 yılında ilçe oldu. Yine aynı yıl uzun yıllar Safranbolu'nun bir bucak merkezi olan Ulus da Zonguldak'ın yedinci ilçesi olarak kuruldu. Daha sonra sırasıyla, 1953'te Karabük ve Eflani, 1957'de Kurucaşile ilçe merkezi oldular. Temmuz 1987'de Alaplı, Amasra ve Yenice kasabaları, Mayıs 1990'da da Gökçebey kasabasının kaza haline getirilmesiyle Zonguldak'ın ilçe sayısı on üçe yükselmiştir.

Ancak 28.08.1991 gün ve 3760 sayılı yasayla Bartın'ın il olması sonucu Bartın'ın yanı sıra Amasra, Ulus, Kurucaşile; 6.6.1995 gün ve 550 sayılı yasayla da Karabük'ün yanı sıra, Eflani, Safranbolu ve Yenice ilçelerinin ayrılmasıyla ilçe sayısı beşe düşmüştür.

■ ALAPLI

Alaplı'nın tarihi eserler açısından çok zengin olduğu söylenemez. Tarihi geçmişi ile ilgili olarak bilinenler genellikle çok yakınında olan Kdz. Ereğli tarihi ile bağlantılıdır.

Tarih kitaplarına göre Alaplı'nın ilk sakinleri Henetler'dir. Daha sonra bölge, Boitoiyalılar, Frigyalılar, Yunanlılar, Persler, Romalılar, Selçuklular ve Osmanlılar'ın egemenliği altında kalmıştır.

Alaplı'nın yakın tarihinde önde gelen kişilerinden olan Yazıcızade Hacı Hüseyin Bey'in mezarının başında şunlar yazmaktadır: 'Huve'l-Baki. Yazıcızade Hacı Hüseyin Bey hayfa gerdeğe girdiği gece fetheyledi kabrinbeka. Acep dostlar ne hikmetdir bu hikmet. Gelenler göç edip gitmekte hasret. Ben dedim ol hüküm-ü İlahı razıyım her emrine. Gün ezelden böyle takdir eylemiştir Zülcehal. Merhumun ruhuna fatiha. 17 Nisan 1315.'

Alaplı'nın 1851'de Yazıcızade Hüseyin Bey tarafından idare edildiğini görmekteyiz (Takvim-i Vekayi, 7 Zilhicce 1267). Alaplı o zamanlar Kastamonu Vilayeti, Bolu Sancağı Kazası durumundadır. Kazalar o sıralarda ayanlar (Arapçada 'göz', önde gelen, Osmanlı Devleti'nde taşradaki nüfuzlu ailelere verilen resmi unvan) tarafından idare edilmektedir. İstanbul ile sürekli olarak çatışan Yazıcızade Hüseyin Bey'e, hükümet tarafından aşar gelirleri bahane edilerek hakkında dava açılır ve Meclis-i Vala-yı Ahkam-ı Adliye tarafından mahkum edilerek başka bir yere sürülmesi kararlaştırılır. Hazırlanan evrak o dönemin Osmanlı Padişahı 1. Abdülmecid tarafından onaylanır. Yazıcızade Hüseyin Bey kısa bir süre sonra Alaplı'dan uzaklaştırılır. Bu uzaklaştırma, kesin olmamakla birlikte, büyük bir olasılıkla Yugoslavya'nın Priştine şehrine oldu. Yazıcızade Hüseyin Bey buradaki görevini bitirdikten sonra, Gelibolu üzerinden memleketi Alaplı'ya geri dönmüştür. Yazıcızade Bıraderlere ait bir belge, Osmanlı döneminde Topkapı Sarayı ve Eski Saray'ın Alaplı'dan gelen odun ile ısındığını göstermektedir. Osmanlı Deniz Donanması'nın gemileri Alaplı'da bulunan Orhan Dağları ve bu sıradağa bağlı dağlardan kesilen odunlarla yapılmıştır. Orhan Dağları ve bu sıradağa bağlı dağlardan kesilen odunlar, arabalar ve su yolu ile Alaplı'ya indirilmiş ve burada kereste ve odunluk olarak ayrılmış. Bunların büyük bir kısmı deniz yolu ile İstanbul'a nakledilmiştir.

Geçmişteki bu yoğun ticari ilişkisi beraberinde bölge-

deki dengeleri hassas bir duruma sokarken, Alaplı'yı yöneten kişiler ile İstanbul arasında gizli bir çatışmayı da beraberinde getirmiştir. Odun işinin zahmetli olması ve iyi gelir getirmesi alan ile satan arasında her zaman sorun yaratmıştır. Bu sorunları aşmak için İstanbul Hükümeti dönem dönem tezkireler yayınlamıştır.

Alaplı merkezde geçmişte Rum ve Ermeniler'in yaşadığı bilinmektedir. Müslüman ve yerli halk buraya Alaplı derken, Rumlar Alaplı'yı Samakol olarak adlandırmıştır. Ermeniler sanatkarlıkla uğraşırken, Rumlar bölgede ağırlıklı olarak ticarete yönelmiştir. Alaplı'nın adı tarih içinde değişik şekillerde geçmektedir. Grek ve Latin kaynaklarındaki Keles ve Cales olarak kullanılmaktadır. Ancak Alaplı adının, Osmanlı Padişahı Orhan Bey'in komutanlarından Ali Alp'den geldiği düşünülmektedir. Alaplı'ya yakın olan Akçakoca, Karamürsel, Konuralp bölgelerinin adlarının da Orhan Bey'in komutanları olan kişilerin adından geldiği bilinmektedir. Bu komutanlar Osman Beyin oğlu Orhan Bey'in emriyle Sakarya, Düzce, Akçakoca ve Alaplı bölgelerini Osmanlı Beyliği'ne katmışlardır.

■ ÇAYCUMA

Oldukça yeni bir yerleşim yeri olan Çaycuma'nın tarihiyle ilgili bilgiler, Osmanlı Devleti döneminde hazırlanan Kastamonu ve Bolu Salnamelerindeki bilgilerle ve sözlü anlatımlarla sınırlıdır. Yerleşim yeri olarak çok uzun bir tarihsel geçmişe sahip olmamakla birlikte, bugünkü Çaycuma'nın sınırları içinde kalan topraklar tarih öncesi dönemden bu yana çeşitli toplulukların yerleşimine sahne olmuştur. Tarihsel süreç içinde savaşlar, göçler ve diğer nedenlerle bölgeye yerleşen toplulukların izleri günümüze kadar gelmiştir. Tarih öncesi dönemde, bugünkü Çaycuma'nın bir bölümünün de içinde bulunduğu bölgenin adı Paflagonya idi. Paflagonya bölgesinin batı sınırını Filyos Çayı oluşturuyordu. Karadeniz kıyısındaki Tios (Filyos) bir Miletos kolonisiydi. Ancak bu topluluklar birkaç yüzyıl boyunca siyasal bir örgüt yapısı oluşturamadılar.

İ.Ö. VI. yy başlarında Lidya Devleti bölgede egemenlik sağladı. Yine aynı yıllarda, Batı Anadolu kıyılarında yaşayan kimi Megaralılar ve Boitoiyalılar bölgeye geldiler. Karadeniz'in kuzeyinden getirdikleri malların boşaltılabileceği "emperion"lar (küçük ticari iskeleler) kurmaya yöneldiler. Tios (Filatairos/Filyos) bunlar arasında önemli bir koloniydi. Ancak Perslerin, Lidyalıları İ.Ö.546'da yenilgiye uğratmasıyla bölgedeki Lidya egemenliği de son buldu.

Persler, Anadolu'ya egemendiler ama Tios (Filyos) gibi koloni kentlerinin yönetimine fazlaca karışmadılar. Bu kentlerin yönetimine "tiran" adı verilen kendi yandaşlarının

getirilmesini sağladılar. İ.Ö. 334'de Anadolu'ya geçen Makedonya Kralı İskender, Pers ordusunu Gronikos Çayı yakınlarında yenilgiye uğrattınca Perslerin Batı ve Kuzeybatı Anadolu'daki üstünlüğü sona erdi. İskender bölgeyi Makedonyalı subayların yönetimine bıraktı.

Amasra'ya kadar uzanan kıyı bölgesinin ve iç kesimlerin Osmanlı topraklarına katılması ve Cenevizlilerin, Bizanslıların ve Candaroğullarının egemenliğinin kesin olarak sona ermesi Fatih Sultan Mehmet döneminde (1451) oldu. Fatih Sultan Mehmet aynı zamanda Candaroğlu Beyliği'ni de ortadan kaldırdı. Eski adı Çarşamba olan Çaycuma, Paflagonya (Kastamonu, Bartın ve çevresi) bölgesi ile Bitinya (Bolu ve çevresi) bölgesini ayıran sınır çizgisi olan Filyos çayının batı yakasına, Bitinya bölgesine kurulmuştur. Bölgede iki ana yerleşim birimi vardır: Çarşamba ve Perşembe. Paflagonya bölgesinde kalan ve adını Perşembe'den alan yaka "Perşembe Yakası", Bitinya bölgesinde kalan ve adını Çarşamba nahiyesinden alan yaka ise "Çarşamba Yakası" olarak adlandırılır.

Bugün, Filyos çayının her iki yakasına yayılarak hızlı bir gelişme seyri izleyen Çaycuma, çok uzun olmayan bir geçmişe sahiptir. Uzun yıllar Çarşamba olarak adlandırılan Çaycuma, asıl gelişmesini ve büyümesini 1900'lü yıllara doğru ve daha sonra ise Cumhuriyet döneminde gerçekleştirmiştir.

Ulaşılabilen kaynaklara göre, Çaycuma'nın tarihi 250 yıl kadar geriye uzanmaktadır. Nitekim, Uluslu İbrahim Hamdi Efendi'nin 1747'de kaleme aldığı Bartın, Amasra, Ulus, Safranbolu, Kdz. Ereğli, Zonguldak ve Devrek'i kapsayan bölgemizin ekonomik, sosyal, kültürel yapısını ele aldığı "Atlas 2" adlı eserde, Çarşamba ve Perşembe'den açıklayıcı biçimde söz edilmemektedir. Atlas'ın 315 no'lu varakında yer alan "Devrek" başlığında verilen bilgiden hemen sonra yer alan "Pencüşenbe" başlığı altında Çarşamba ve Perşembe şöyle geçer: "Nâm-ı diğer Zarzene, yirmi karyeli bir kazâdır. Çarşamba kazâsıyla bunun mâbeynini (ikisinin arasında) Filyas suyu kat ider."

1641 yılında Trabzon yönüne gitmek üzere bölgemizden geçen Evliya Çelebi, "Filyos nehrinden geçtiklerinden" söz eder, ancak Çarşamba'yı hiçbir biçimde konu etmez. Bu bilgiler, Çaycuma'nın 1800'lü yıllardan önce henüz nahiye düzeyine ulaşacak gelişmeyi sağlayamadığı varsayımını doğrulamaktadır.

Bir görüşe göre, 1839'da Zonguldak, Karabük, Çaycuma, Kurucaşile henüz köy durumundadır. Bununla birlikte, Türk nüfusun bölgeye gelişi oldukça eskidir. Türk Komutan Emir Karatekin'in 1084'de Eflani'yi aldıktan sonra Filyos Vadisine uzandığı, Devrek ve Bartın'ı fethettiği ama Türklerin bölgede tutunamadığı biliniyor. Türklerin bölgeye yerleştirilmesi Anadolu Selçuklular döneminde başlar.

Bu fetihle birlikte bölgeye yeniden çok sayıda Oğuz göçmenleri yerleşir. Daha önce Muhyiddin Mes'ud Şah, Dadybra/Zâlifra (Devrek)'yü zaptedip buranın yerli hristiyanlarını çıkardığında da bölgeye yoğun göçmen akınları olmuş; Devrek, Filyos, Bartın ırmaklarının vadileri bunlarla dolup taşmıştı.

1948 yılında, dönemin İçişleri Bakanı Emin Erişirgil'in bizzat yaptırdığı bir araştırmaya göre, Türk nüfusun bölgeye yerleşimi (Perşembe ve Çarşamba) 1550-1600 yıllarına kadar uzanmaktadır.

Çaycuma, Kurtuluş Savaşı sırasında yalnızca cepheye asker gönderme bakımından değil, aynı zamanda cephe gerisi hizmetlerde de üstün yararlılıklar göstermiştir. Çaycuma, ülkenin emperyalist düşman işgalinden kurtarılmasında, Batı Karadeniz (Zonguldak) - Ankara hattında stratejik bir konumda olduğundan Kuvay-ı Milliye'nin mevzilendiği noktalardan biri olmuştur.

Tahir Efendi'nin oğlu Dr. Cevdet Müftüoğlu'ndan öğrendiğimize göre, Kalaycıoğlu Müftüzade Tahir Efendi, 1900'lü yılların başından itibaren (tam teşekküllü bucaklardan belediye teşkilatı kaldırılana kadar) 30 yıldan fazla bir süre Çaycuma Belediye Başkanlığını yürütmüştür. Bu arada birçok kez bucak müdürlüğü görevini de üstlenmiştir. Kurtuluş Savaşı sırasında Çaycuma'nın ve Çaycumalıların tutumu hakkında Tahir Efendi'nin anlattıklarına dayanarak Dr. Cevdet Müftüoğlu şunları söylemektedir: "Bana kendisinin söylediklerinden hatırlıyorum. 1919 Mayıs 15'de Yunanlılar'ın İzmir'i işgali üzerine Çaycumalılar adına padişaha uyarı telgrafı çekiyorlar. Mustafa Kemal'in 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkmasından sonra, Çaycumalılar adına kendisine bağlılık ve destek telgrafı çekiliyor. Mustafa Kemal Paşa'nın telgraflarına cevabını çerçeveleterek Belediye Başkan odasına astığını, yıllarca muhafaza ettiğini, bir devre Belediye Başkanlığının Hacı İsmailoğlu'na geçtiğini, ondan sonra tekrar Belediye Başkanı olduğunda bu telgrafın kaybolmuş olduğuna çok üzüldüğünü söylemişti.

Çaycuma, Kurtuluş Savaşı sırasında cepheye asker göndermenin yanısıra, para ve diğer levazım yardımında da bulunmuştu. O tarihlerde Devrek'e bağlı Çaycuma Nahiyesi halkı da bu yardım kampanyasına katılmıştır. Dertli'nin 20 Eylül 1920 tarihli nüshasında belirtildiğine göre, nahiye halkı kadınları tarafından 'Asker Kardeşlerimize Muavenat Kadınlar Cemiyeti' dahi kurulmuştur.

Çaycuma'nın nahiye olduğu tarihi tam olarak bilemiyoruz ama Hacıkadioğlu Ömer Lütfi Efendi'nin anlattıklarından Çaycuma'nın 1864'de nahiye statüsünde olduğu sonucuna varıyoruz. Çaycuma, Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra da 21 yıl süreyle nahiye olarak kalmış, ancak 1944 yılında kaza statüsüne kavuşabilmiştir.

Vilayet Kongresinde konu görüşüldü ve "Çaycuma nahiyesinin kaza teşkilatı yapılması isteğinin" Cumhuriyet Halk Fırkası Büyük Kongreye götürülmesi kararı verildi. Vilayet Kongresinden bir yıl sonra, Çaycuma'da "kaza teşkilatı" kurulması konusu Zonguldak İl Genel Meclisi (Vilayet Umumi Meclisi)'nde de konuşuldu ve İl Genel Meclisi 19 Mart 1936 tarihinde yaptığı toplantıda Çaycuma'da "kaza teşkilatı" kurulması gerekliliğini karar altına aldı.

TBMM Genel Kurulu, 20 Temmuz 1944 Perşembe günü yaptığı oturumda, yasa önermesini ele aldı ve Çaycuma ile Ulus'un da içinde olduğu 16 nahiye kaza teşkilatı kurulmasını öngören yeni idari teşkilat kanununu kabul etti. Kaza statüsünü kazanmasından bir ay sonra ise Çaycuma Belediye teşkilatı kuruldu.

■ DEVREK

14 yy.da İstanbul, Bolu, Gerede, Tosya, Amasya, Tokat, Sivas kervan yolunun Gerede'den ayrılan kolu, Safranbolu üzerinden Kastamonu ve Sinop' a varıyordu. Bu kervan yolunun deniz bağlantısı ise Safranbolu-Bartın-Amasra, Devrek-Filyos güzergahından devam ediyordu. Bölge aynı zamanda Anadolu- Kefe (Kırım) deniz ticaret yolu güzergahının liman merkezi olması nedeniyle de çok önemli bir konumdaydı.

Tacirler mallarını, Devrek kervan yolunun Karadeniz'le olan yol güzergahında olması nedeniyle uzak doğudan veya Arap Ülkelerinden Avrupa'ya, Rusya'ya veya buralardan geldikleri yerlere taşımışlardır. Osmanlı resmi kayıtlarında özellikle Kırım taraflarından getirilen esirlerin-kölelerin köle-esir tacirleri tarafından Amasra, Bartın iskelelerine getirilip buralarda ve Anadolu vb. yerlerde satışa çıkarıldığı ve 1800'lü yıllara kadar devam ettiği yazılıdır. Bu köle ticaretinden bölgeyi elinde tutan tüm güçler büyük gelir elde ettikleri gibi Osmanlı hükümdarlığı da köle başına aldığı vergilerle hazinesine büyük gelir kaydetmiştir. Fatih Sultan Mehmet 1460-61'de Amasra'nın fethine giderken bu yol güzergahını kullanmıştır. Bölge, denizyolu güzergahında olması nedeniyle çok önemli ve stratejik bir konuma sahiptir.

1890 tarihli Kastamonu Salnamesi'nin "Hamidiye (Devrek) Kazası Muhallat ve Kurası" bölümünde, Devrek'te, cami-i cedit, cami-i atik ve "Ermeni mahallesiyle beraber" 3 mahalle olduğunu ve 42 hanelik Ermeni mahallesinde 392 "Ermeni" cemaatin yaşadığı belirtilmektedir.

1887 yılında, Bartın'a bağlı olan Çaycuma ile yine o zamana kadar Ereğli'ye bağlı olan Devrek birleşti ve Sultan Hamit' in adına jest olarak "Hamidiye" kazası oldu (12) ve Ereğli'den ayrılıp doğrudan Bolu'ya bağlandı. O zamanki Devrek şimdiki Devrek'ten biraz daha yukarıda bir yerleşim yeri idi. Eski kayıtların birçoğunda "Nesf-i Yılanca" olarak geçiyor. "Nesf" Osmanlıca'da "merkezi yerleşim yeri" olarak belirtildiğine göre muhtemelen 1500'lü yıllarda asıl yerleşim yeri burasıydı. Şu andaki Devrek'te ise çoğunlukla Hıristiyan ahalisi ile ticaret erbabı Müslüman ağalar- beyler ve askeri erkan ikamet ediyordu.

14 Mayıs 1920'de Bartın ve Ereğli kazaları ile birlikte müstakil Mutasarrıflık olan Zonguldak'a bağlanmıştır. Bu tarihten sonra bağlıları Çarşamba (Çaycuma), Gökçebey ve Eğerci Bucakları ile yönetimini sürdüren Devrek ilçesi, Çarşamba Bucakının "Çaycuma" adıyla 1944 yılında, Gökçebey Bucakının aynı adla 1990 yılında Zonguldak İline bağlı ilçe statüsüyle ayrılmaları ile bugünkü sınırları içinde kalmıştır.

■ GÖKÇEBEY

Tarihi gelişimine baktığımız zaman Gökçebey, ilk adı olan Tefen, bölgemizdeki üç kazadan birisiydi (Ereğli, On iki divan Bartın, Tefen). 1519-1568 yıllarında kaza olarak geçen Tefen adli ve idari bakımdan Bolu sancağına bağlı günde 20 akçelik bir yerleşim merkeziydi. 1519 yılında 67 hane sayısına sahip olan Tefen'de, 1568 yılına gelindiğinde bu sayının 117'ye yükseldiği görülmektedir.

Yerleşim merkezinin yıllar boyu nüfus hareketlerinde azalıp çoğalmasıyla bazen kaza, bazen de nahiye (Kadı naibi yönetimi) olarak 1800 yıllarına gelindi. 1841'den itibaren kayıtlarda tekrar kaza olarak geçen Tefen, Kastamonu Eyaleti Viranşehir (Eskipazar) sancağına bağlıydı. 1870 yılından sonra yayınlanan "İdare-i Umumüye-i Vilayet Nizamnamesi" ile "Vilayetler Livalara, Livalar Kazalara, Kazalar Nahiyelere ve Nahiyelerde Karyelere (Köyler) ayrılmıştır denmektedir." Nizamname yayınlandıktan sonra Tefen kazası Tefen Nahiyesine dönüşmüştü.

1918 yılında yayınlanan Bolu Livası salnamesinde Tefen Nahiyesi olarak geçen yerleşim birimi, 16 köy, 7000 nüfuslu bir nahiyedir. 1924 yılı kayıtlarında Tefen Nahiyesi olarak geçen topraklar bazı bölümlerde "Tefen Pazarı" olarak da geçiyor. 1928 yılından sonra daha da küçülen Tefen, Uzunahmetler Köyü'ne bağlı mahalle "Tefen Pazarı" olarak geçer. 1928'den 1930 yılına kadar yapımı süren Demir yolu hattının 1930'dan sonra kısmen açılması ile Tefen de demiryolu istasyonunun çevresinde tekrar yerleşmeler başlar. Nüfusun devamlı artması neticesinde yerleşim yerinde büyüme görülür. 3.7.1954'de Nahiye idaresine geçmek için sınırlarının belirlenmesini isteyen Tefen'in başvurusunda şunlar belirtilir:

“Doğusu sınırın Kırık deresinden itibaren tulum oğlu ve Hamzalar tarlası sınırı ve oradan Uzunahmetler’den gelen dereyi geçerek hakkı Karademir tarlasını takiben yine kahya oğulları müşterek tarlası ve oradan muhtar Nizamettin Karademir su kuyusuna Batısı İrmak, Kuzeyi muhtar Nizamettin Karademir’in su kuyusundan taşlık dibi Akkuba tepesi, sırtındaki çifte elektirik direğinden Veisoğlu Köyü’nün Ferhatoğulları müşterek tarlaları, içinde bulunan elektirik direklerini takiben Akkuba tepesinin nihayeti ve oradan Tefen şosesini ve istasyonunu geçerek ırmağa kadar olan malli, Güneyi Gaziler köyü ile bu köy arasındaki eski hudut olan kırık deresi ile çevrilidir.”

Devrek Kaymakamı Bedii Güven imzalı 37 nolu kararda Tefen köyü sınırın eskiden tespit edilmiş olmasından bir niza bulunmadığı anlaşılmakla 442 sayılı köy kanununun 4 ve 5 inci maddeleri gereğince karar verilmiştir. sayılı köy kanununun 4. maddesinde belirtildiği gibi eskiden var olan bir yerin tekrar aynı sınırların içinde yeniden yerleşim yeri olarak kurulmasıdır. Tefen de eski sınırları içinde yeniden kurulmuş oldu. Böylece 22.9.1954 yılında alınan kararla Devrek ilçesine bağlı nahiye konumuna getirilen Tefen, bugünkü Gökçebey yerleşim yeri kurulmuş olur. Adı da Tefen nahiyesidir. 1960’lı yıllarda Bakanlar Kurulu kararıyla Nahiyenin Tefen olan adı Gökçebey olarak değiştirilmiş yeni adı Gökçebey olmuştur. 1972 yılının haziran ayına kadar muhtarlıkla idare edilmiş; Haziran 1972 yılından itibaren belediye teşkilatı kurulmuş; 1990 yılına kadar Gökçebey nahiyesi, Devrek ilçesine bağlı olarak kalmış ve 10-05-1990 tarihindeki 3644 sayılı kanunla Devrek ilçesinden ayrılarak idari yapıda ilçe olmuştur.

KARADENİZ EREĞLİ

Tarihi kayıtlarda ve eski çağ tarih yazarlarının ve gezginlerinin yazılarında, Karadeniz Ereğli’den Heracleia Pontike olarak bahsedilmektedir. Birçok tarihçi tarafından Heracleia Pontike’nin kuruluşu M.Ö. 550 yılı olarak belirtilse de, günümüzde Yunanlı göçmenlerin kenti yerli halktan aldıkları kesinlik kazanmıştır.

İlk yerleşmelerin hangi dönemde olduğu kesin olarak bilinmese de son gerçekleşen arkeolojik kazıda M.Ö. 2500’lü yıllarda Karadeniz Ereğli’de bazı kabilelerin bulunduğu ortaya çıkmıştır. Bu tarih Anadolu tarihi içinde Tunç çağının ilk dönemine ve Hitit öncesi döneme rastlamaktadır. Yunanlı göçmenlerin ise Anadolu’ya girmeye başlamasına daha 1500 yıl vardır.

Yazının henüz kullanılmadığı M.Ö. 2500’lü yıllarda tarihi buluş olarak kabul edilen çömlek icat edilmiş ve çömlek imalatına başlanılmıştır. 1800’lü yıllarda Avrupalı araştırmacılar tarafından Anadolu’da bulunan Hitit kalıntıları hem dünya hem Anadolu tari-

hini önemli ölçüde etkilemiştir. Binlerce tabletten oluşan Hitit devlet arşivlerinin okunması ve tam anlamıyla çözülmesi 1930’lu yıllarda gerçekleşince, Anadolu’da yeni uygarlıklar ortaya çıktı. Hitit Tabletlerinde, Anadolu’nun kuzeybatısında Palaca konuşan Pala halklarından bahsedilmektedir. Bununla birlikte Hitit arşivlerinde kuzeyden gelerek, sürekli Hititler ile savaş içerisinde olan Kaşka adlı halklardan da bahsedilir 2000

yılında Karadeniz Ereğli’ye 24 kilometre uzaklıktaki Zoroğlu Köyü’ndeki Yassıkaya’da yapılan arkeolojik kazılarda; Karadeniz Ereğli tarihi ile birlikte Türkiye tarihini de önemli ölçüde etkileyecek birçok tarihi eser ortaya çıkarılmıştır.

Karadeniz Ereğli’de faaliyet gösteren bir fotoğraf kulübü ekibi tarafından doğa gezisi sırasında tesadüfen bulunan mağaralarda kazı çalışmalarının yapılmasıyla Karadeniz Ereğli tarihinin M.Ö. 2500 - 2200 yıllarına kadar uzandığı belirlenmiştir.

Zoroğlu Köyü Yassıkaya bölgesindeki mağaralarda toprağın yüzeyinde ve 1 - 2 metrelik derinliklerde çömlek parçaları, gaga burunlu testiler, öğütme taşları, çakmaktaşı yapımı keskiner, terazi ağırlıkları gibi birçok kalıntı elde edilmiştir.

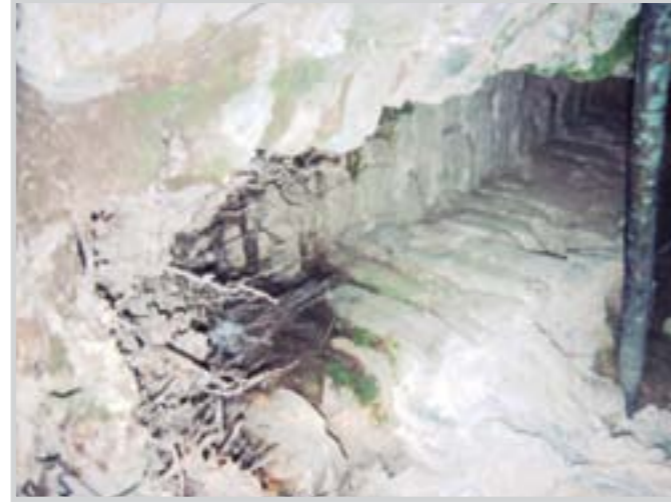
Kazı yönetimi, bulunan eserler üzerinde yaptığı değerlendirme sonucunda; parçaların bugüne kadar Batı Anadolu’da bulunan bulgulara benzemediğini belirtmiştir. Prof. Dr. Turan Efe buluntular içerisindeki çanak çömleğin özgün bir yapısı olduğunu ve dolayısıyla bu kavmin Karadeniz Ereğli’ye göç yoluyla gelmiş olabileceğini belirtirken, M.Ö. 2000 yıl içlerine ulaşan bulguların Hitit metinlerinde adı geçen Kaşka kavmiyle ilgisi olabileceğini söyler. Kaşka kavmiyle bağlantının ortaya çıkmasının hem Anadolu tarihi için hem de Karadeniz Ereğli tarihi için çok önemli olduğunu belirten Prof. Dr. Turan Efe, Yassıkaya bölgesinde ve Karadeniz Ereğli’de uzun süreli bilimsel araştırmalar ile önemli bulgulara ulaşabileceklerini de anlatır.

Hitit metinlerinde Kaşka kabilelerinin kuzeyde yaşadıklarından bahsedilir. Hititler M.ö.1600’lü yıllardan itibaren Kaşka (Kaşga) Kavimlerinden; barbar, doğulu, ilkel, dağlı ve saldırgan olarak bahsederler. Hitit İmparatorluğunun yıkılmasında en önemli etkenin Kaşka kabileleri olduğu belirtilmektedir. Hititler, Anadolu’ya girdikleri M.ö. 2000’li yıllardan itibaren yüzyıllarca Kaşka Kavimleriyle uğraşmış Kaşkalar ile sürekli savaşmak zorunda kalmıştır. Hitit belgelerinde; Hititlerin Karadeniz’e çıkmalarını engelleyen etkenin Kaşka Kavimleri olduğu belirtilir.

Antikçağ’ın Yunanlı anlatımcıları, Heracleia Pontike’den bahsederlerken yerli halk olarak Mariandynoi gibi bir halktan söz ederler. Bu halkın M.ö. 1200’lü yıllarda Karadeniz Ereğli’de yaşadığını belirtirler. Helenler, Karadeniz Ereğli yerli halkından Mariandynoi olarak bahsederlerken bu kelimenin Helen dilinde herhangi bir anlamının bulunmadığı ve ekler yapılarak Helenleştirildiği

görülür. Mariandynoi isminin Hitit uygarlığının içinde yer alan Luwi'le- re ait Luwi dilindeki anlamına bakıl- dığında, "Yüce Ma'ya tapan halkın yurdu" olarak çevirisi yapılmaktadır. (Ma, ana tanrıça olarak kabul edilir.) Yine Karadeniz Ereğli'de Helenler tarafından kullanılan yer adlarının Helen dilinde bir anlamının bulun- maması ve Hititler tarafından kul- lanılan Luwi etkisinde oluşturulmuş adlar olması, Karadeniz Ereğli'de ve çevresinde Hititler dönemin de yer- leşmeler olduğunu gündeme getir- mektedir.

Antik tarihçiler, Filyos (Teion) Irmağı'ndan itibaren Kaukon denen ancak Homeros ve Strabon döneminde kimliğini kaybetmiş yerli halktan bahsederler. Dolayısıyla arkeo- lojik buluntuların ışığında değerlendirme yapıldığında, Karadeniz Ereğli'de ilk yerleşme- nin M.ö. 550 yılında başlamadığı, M.ö. 2500 - 2200 yılları arasında bölgede yaşayan yerli halkların bulunduğu ortaya çıkar.

Roma İmparatorluğu'nun M.S. 395 yılında Bizans ve Roma olarak ikiye ayrılmasıyla Bizans hakimiyetinin başladığı Heracleia'da, Bizans İmparatoru II. Theodosios (M.S. 408 - 450) döneminde Hristiyanlar zafer kazanırlar. Bu tarihlerde kentin büyük bir deprem yaşadığı ve Bizans İmparatoru II. Theodosios'un kente gelerek yeniden inşası konusun- da gerekli desteği verdiği bilinmektedir. M.S. 8. yüzyılda Arap akınları İznik'e ulaşmış ancak Heracleia, bu akınların dışında kalmıştır.

Türklerin 1071 yılından itibaren Anadolu'ya girmesiyle Heracleia Türk kuşatmalarına sahne olmuş ancak Türkler başarılı olamamışlardır. Bu tarihlerde dini yapılaşmanın yoğun olduğu Heracleia, Bolu'nun (Klaudiopolis) Piskoposluk merkezi olmasıyla, İmpa- ratorluk tarafından Bolu'ya bağlanmıştır. Ancak Bolu'nun Türkler tarafından alınması sonucunda kent yeniden önem kazanmış tekrar Metropolis olmuştur. 1204 yılında Kom- menos Hanedanından David'in Heracleia'yı hakimiyeti altına aldığı görülür. Heracleia bu dönemde Trabzon İmparatorluğu'nun batı kalesi olarak kullanılmıştır.

1204 - 1205 yıllarında şehrin surları yenilenmiştir. Karadeniz Ereğli'de bulunmuş bir kitabede (kitabenin yeri bugün bilinmemektedir) kentin yeniden yapılanması konu- sunda şunlar yazılır; Kızıl yeşil Yunan meşalesini yakan Büyükbabası hükümdar And- ronikos O ıslak temel üzerine yeni bir fener yaptı zamanın yıktığı şeyi yeniden yaptı muhteşem bir sanatla bütün Heracleia'yı yaptı 1206.Kommenos Hanedanı'ndan David,

Kommenos Devleti'nin Hükümdarı Andronikos'un küçük torunudur.

David, Heracleia'da yaptıkla- rının dedesine ithaf etmiş görün- mektedir. İznik İmparatoru The- odoros 1214 yılında Heracleia'ya saldırarak David'den kenti almış ve Sinop'a kadar olan tüm bölge İznik İmparatorluğu'nun hakimiyetine girmiştir. 1261'de İznik İmparator- luğu İstanbul'u yeniden Latinlerden

da Heracleia'yı Moğollar kuşatmışlardır. Ne var ki Moğollar, tüm saldırılarına rağmen şehri ele geçirememişlerdir. Osmanlılar, Anadolu'da genişlemeye başlarken ve Türkler Anadolu'nun birçok kentine hakim olurlarken, Heracleia, kendini diğer Bizans kentleri- ne göre uzun bir süre Osmanlılara karşı koruyabilmiştir.

Heracleia Pontike, güçlü donanması sayesinde elinde kalan toprakları Galataialara karşı korumayı başarmıştır. Romalılar Anadolu'ya girmeye başladığında topraklarını geri alabilmek amacıyla M.ö 187 yılında Romalılarla anlaşma imzalayan Heracleia, Roma desteğine rağmen kaybettiği toprakları geri alamamıştır. Roma - Pontos Savaşlarında Roma'yı destekleyen Heracleia güçlü donanması nedeniyle Romalılar tarafından kulla- nıldığını anlayınca, Romalılardan kaçan Pontos Kralı Mithradates'i ve 4000 kişilik ordu- sunu Heracleia'nın kent surları içinde saklamıştır. Pontos Kralı da ordusunu Heracleia'da bırakıp rahatça ülkesine dönmüştür.

Romalılar ise Heracleia halkının yaptıklarına kızarak, M.ö. 72 - 70. yıllarda 2 yıl süreyle kenti kuşatmışlar ancak kenti almayı başaramamışlardır. Fakat Heracleia'da veba salgını başlayınca kente girmeyi başaran Romalılar, kenti baştan sona yağmalayıp, yakmışlardır. Kenti yağmalayan Romalı komutan Cotta, Karadeniz İmparatoru ünvanını almasına rağmen Roma Meclisinde Heracleia'yı gereksiz yere yağmaladığı için yargılanmıştır. Roma- lılar kente özgürlüğünü geri vermişler ve Augustus döneminde kentin yeniden inşasına başlamışlardır. M.ö. 63 yılında Amasya'da doğan Strabon ünlü coğrafya kitabını yazmaya M.ö. 7 yılında başlar ve Karadeniz Ereğli gezisini de anlatır.

Kentin limanlarının geliştiğini ve kolonileri ile birlikte değerli olduğunu anlatır. Stra- bon Heracleia'da bildircin otu denen bir bitkinin yetiştiğini şehrin Kalkedon'dan (İstanbul) 1500 stadion (262 km.) Sangarios Irmağından (Sakarya) 500 stadion (88 km.) uzaklık- ta bulunduğunu söyler. Romalıların bir eyaleti konumunda gelişimini sürdüren Heracleia'da M.S. 100'den itibaren Hz. İsa'nın 12 havarisinden biri olan Aziz Andreas'ın girişimiyle Hristiyanlık gelişmeye başlamıştır.

Hristiyanlığın gelişimi Galata- ia'lıların dikkatini çekmiş ve He- racleia'daki gelişimi engellemek için Hristiyanlara yoğun baskı yap- mışlar ve birçok insanı öldürmüş- lerdir. Heracleia, baskılar arasında kentin gelişimini sürdürebilmiştir.

geri alınca, Heracleia tekrar Bizans İmparatorluğu sınırlarına dahil ol- muştur. Gittikçe kan kaybeden Bi- zans İmparatorluğu, Karadeniz'deki hakimiyetini korumak için

Cenevizliler'e bazı ticari avan- tajlar sağlamış, anlaşmalar imzala- mıştır (1261). Bu dönemden sonra Heracleia, Cenevizliler'in kontrolü altına girer ve Ceneviz kolonisi olur. Selçukluların Anadolu üzerinde- ki baskısı Moğollar tarafından kı- rılmış ancak bu kez de 1269 yılın- da Heracleia'yı Moğollar kuşatmışlardır.

Bu arada Roma İmparatorluğu'nun Anadolu'ya getirdiği barış ortamı, Karadeniz Ereğli'de özellikle M.S. 200 yıllarından itibaren kamu binalarının ve su kanallarının yeniden hızlı bir şekilde yapılmasını sağlar. Kente amfiteyatrosu kurulur.

Ayrıca dönemin sikkelerinde bu tiyatrosunun figürleri kullanılır. Karadeniz Ereğli'de yol kazıları sırasında

bulunan bir anıt, M.S. 200 - 300 yılları arasında kentteki kültür ve gelişmişlik seviyesini göstermesi açısından son derece önemlidir. Dönemin ünlü Pandomim sanatçısı Krispos adına yapılmış bu mezar anıtı üzerindeki kitabede şunlar yazılıdır. Mezarlar insanların en son evleri ve en son duvarlarıdır. onlar bedenlere evlerden daha sadıktırlar. Onlardan kalan aktılan gözyaşları ve ölümlerin sonsuza dek kalacak fani olmayan miraslarıdır. Ölüm uykusundan sonra artık vücudun güzelliği geri alınamaz. Burası bir sukun şehridir.

Çıplak olarak taşınıp içine gömülünen sağlam ebedi istirahatgah. Ebedi evdir. Bu nasıl bir mezardır ve burada yatan kimdir? Hayatta kazanılan zaferlerin nefrete layık abidesidir. Taş ve toprak olanın işaretleri. ölümlerin mezar taşları suskun harflerinizle öleni dile getiriniz. Vücudunuzu yitirip telef ettikten sonra hangi insan buraya ismini verdi? Ölü insan Krispos. Fariz ülkesinin (Mısır) ve başak taşıyan Nil Nehri'nin vatandaşı, bu anıtın altında yatmaktadır.

Osmanlılar'ın yükselişi ile birlikte, Bizans egemenliğindeki Heracleia'nın da bağlı olduğu İznik kenti 1337 yılında Türk hakimiyetine girmiştir. Şehir, 1337 yılında Gazi çelebi tarafından ele geçirilmiş ancak kısa bir süre yeniden Cenevizliler'in kontrolüne girmiştir. Cenevizliler 60 yıla yakın bir süre kentin hakimiyetini sürdürmeyi başarmışlardır.

1404 yılında Heracleia'ya gelen Clavijo adlı gezgin, şehrin Bizans İmparatoru II. Manuel tarafından 1393 yılında para karşılığı Yıldırım Beyazıt'a satıldığını anlatır. Bu tarihten sonra Karadeniz Ereğli'de hızlı bir Türkleşme dönemi başlar.

1402'deki Ankara Savaşı'nın ardından Karadeniz Ereğli, Süleyman çelebi'nin kontrolüne geçer.

1654 yılında Don Kazakları Karadeniz kıyılarını yağmalamaya başlar. Karadeniz Ereğli de bundan nasibini alır. Kazakların yağmasından kurtulmak isteyen Osmanlılar, Yeniçerileri Karadeniz Ereğli'ye gönderirler. Ancak kent bu kez Yeniçeriler tarafından, Kazakları aratır şekilde yağmalanır.

1703 yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nda gemi yapım merkezi olarak belirlenen bir kaç bölgeden biri de Karadeniz Ereğli'dir.

1800 'lü yılların başına kadar ayanlıkla yönetilen Karadeniz Ereğli'ye; Safranbolu, Bartın ve Devrek bağlanmıştır.

1839'da Safranbolu ve Bartın, Karadeniz Ereğli'den ayrılmıştır. 1838 yılında şehre gelen gezgin Eduard Bore, 3 gün Karadeniz Ereğli'de kalır ve Cehennem mağzı Mağaralarını bulur. Bunu 1840 yılında seyahat notlarını anlattığı kitabında dile getirir.

1829 yılında Karadeniz Ereğli'de yeni bir

dönem başlayacaktır. Karadeniz Ereğli'nin Kestaneci Köyü'nden Uzun Mehmet adlı bir köylü gezinti yaptığı sırada taş kömürünü bulacak ve Osmanlı sarayını bu buluştan haberdar edecektir.

1848 yılında Abdülmecit zamanında kömür ocakları işletmeye açılır.

1853 yılında Kırım Savaşı sırasında kömür işletme hakkı İngiliz ve Fransızlar'a devredilir. Kömür işletmelerinin çalışmaları nedeniyle bölgeye insan göçü başlar. Bölgede sadece Türk nüfusu değil aşırı bir şekilde, Rum ve Ermeni nüfusu artışı gözlenir.

1860-1890 Rumlar ve Ermeniler Karadeniz Ereğli ticaretini ellerine alırlar.

1869 yılında Karadeniz Ereğli'de Kaymakamlık teşkilatı kurulmuştur.

1880 yılında ise Belediye Teşkilatı kurulmuştur.

1914 yılında I. Dünya savaşının başlaması ile birlikte kömür ocaklarının işletim hakkı Almanlar'a verilir. Buna kızan Ruslar, 2 yıl süreyle Karadeniz Ereğli kıyılarını sık aralıklarla bombardımana tutarlar. Dünya savaşının ardından Anadolu'nun, Avrupalı devletler tarafından işgal edilip paylaşılmasıyla Fransızlar Karadeniz Ereğli'ye gelirler ancak Karadeniz Ereğli'yi işgal etmeyi başaramazlar. Kurtuluş Savaşı sırasında işgal altındaki İstanbul'dan vatanseverler tarafından kaçırılan Alemdar isimli küçük bir savaş gemisi, Zonguldak'a ve Karadeniz'e hakim olan Fransızlar tarafından ele geçirilmek istenmiştir.

1920 9 Şubat Alemdar'ı Karadeniz Ereğli limanına getiren vatanseverler gemiyi karaya oturtmuşlar ve Fransızlara teslim etmemişlerdir. Vatanseverlerin Karadeniz Ereğli'ye sığınmalarına kızan Fransızlar, kenti işgal etmek istemişler ancak Karadeniz Ereğli halkının mücadelesi sonucu başarılı olamamışlardır. Şehrin hastanesi dahil kıyıya yakın bölgelerini denizden bombalayan Fransızlar, Alemdar gemisinin gizlice yüzdürülmesi sonucunda karşı saldırıya maruz kalmıştır.

1921 18 Haziran Karadeniz Ereğli halkı tarafından esir alınan bazı Fransız komutan ve askerler, henüz kurulmamış olan Türkiye Cumhuriyeti ile anlaşma imzalamak zorunda kalmışlardır. Bu anlaşma, Türkiye'nin Kurtuluş Savaşı'ndaki ilk uluslararası anlaşması olmuştur ve Milli Kurtuluş Hükümeti'nin kabul edildiğinin bir göstergesidir. Kurtuluş Savaşı sırasında Karadeniz Ereğli halkının mücadelesi sonucu elde edilen bu başarı, Türkiye Cumhuriyeti'nin kazandığı zaferlerin temelini oluşturmuştur. Bu şekilde, Kurtuluş Savaşı'nın ilk ve tek deniz savaşı Karadeniz Ereğli'de gerçekleşmiştir.

1920 - 1923 yılları arası Kurtuluş Savaşı'na katkılar sağlayan Karadeniz Ereğli'de, 1923 yılından itibaren büyük değişimler başlar.

1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan arasındaki nüfus mübadele anlaşması gereği Karadeniz Ereğli'deki Rum ve Ermeniler bölgeyi terketmek zorunda kalırlar.

